

ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ

Yazan: Hasan Hüseyin ECİK*

Özet

Sun Tzu'dan günümüze kadar, harp etme sanatı üzerine ve düşmanın nasıl mağlup edileceğine yönelik olarak farklı yaklaşımlar ortaya koyulmuştur. Bu yaklaşımlar, mevcut teknolojik imkanlarla da desteklenerek harp ortamını etkilemişlerdir.

Son yıllarda silahlı kuvvetler, değişen stratejik ortam ve hızlı teknolojik ilerlemelerin de etkisiyle yeni bir harp dönemine girmiştir. Günümüzde, Endüstri Çağı'ndan Bilgi Çağı'na doğru bir geçiş süreci yaşanmaktadır. Bununla birlikte, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin dağılması ve Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle güvenlik algılamalarında ciddi değişim yaşanmıştır. Bu değişimlerden dolayı, silahlı kuvvetlerin diğer milli güç unsurlarıyla desteklenmesini ve harekâtlarda minimum insan kaybına karşılık maksimum etki yaratılmasını sağlayacak bir yaklaşım olan Etki Odaklı Harekât (EOH) Konseptinin, çok uluslu bir çabayla geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Dost, düşman ve tarafsızların davranışlarını değiştirmeye yönelik, barış, kriz ve savaşta uygulanan bir dizi eylem olarak da tanımlanabilen Etki Odaklı Harekât, yeni bir yaklaşım tarzı değildir. Geçmişte birçok komutan ve planlamacılar, harekâtları etki odaklı yaklaşımlarla planlamış ve uygulamışlardır. 21'inci yüzyılda EOH, harbin siyasi hedefine ulaşılmasını sağlamada belirli etkilerin yaratılması için uygulanan planlama, icra ve değerlendirme metodolojisi olarak kullanılmaktadır.

1999 yılında kurulan Çok Uluslu Karşılıklı Çalışabilirlik Konseyi (Multinational Interoperability Council-MIC) tarafından geliştirilmeye çalışılan konsept için günümüze kadar dört tatbikat icra edilmiştir. Gelişmeleri yakından takip eden Türk Silahlı Kuvvetleri son tatbikatta görev almış ve önümüzdeki dönemlerde Çok Uluslu Karşılıklı Çalışabilirlik Konseyi'ne üye olmaya yönelik girişimlere başlamıştır.

Anahtar kelimeler: Stratejik Ortam, Teknolojik ilerlemeler, Soğuk Savaş, Etki Odaklı Harekât, Çok Uluslu Karşılıklı Çalışabilirlik Konseyi

Abstract

Different approaches for the ways of war fighting and defeating the enemy were established from the time of Sun Tzu till today. These

* Hv.Per.Ütçm., Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, 2004-2005 mezunu.

approaches, together with backing up by the current technological opportunities, have influenced the war battles.

In the recent years, military forces have entered a new era in warfare —an era in which warfare is affected by a changing strategic environment and technological development. Nowadays there is a transition from the Industrial Age to the Information Age. In addition to that, with the collapse of the Soviet Union and the end of the Cold War, our security environment has undergone profound transformation. Due to these transformations, a multinational effort for developing the concept of Effects-Based Operation, which is an approach for supporting the military forces with the national power factors and creating a maximum effect in the operations as opposed to minimum casualties, has been needed.

Effects-based operation (EBO), described as: "Sets of actions directed at shaping the behavior of friends, neutrals, and foes in peace, crisis, and war", is not a new approach. Throughout history, decision makers have sought to create conditions that would achieve their objectives and policy goals. Military commanders and planners have attempted to plan and execute campaigns to create these conditions—an approach that would be considered "effects-based" in today's terminology. EBO in the 21st century is a methodology for planning, executing, and assessing military operations designed to attain specific effects that achieve desired national security outcomes.

For the concept, which was tried to improve by the Multinational Interoperability Council (MIC), established in 1999, there have been four operations executed till today. Turkish Armed Forces, which follows the developments very closely, took part in the last operation and gave a start to its efforts to be a member of MIC for the coming periods.

Key words: Strategic Environment, Technological Development, Cold War, Effects-Based Operation, Multinational Interoperability Council

Giriş

Soğuk Savaş döneminin sona ermesiyle birçok alanda olduğu gibi güvenlik alanında da büyük değişiklikler yaşanmıştır, iki kutuplu güç dengesinin yaşandığı dönem, yerini ABD'nin küresel güç olduğu bir döneme bırakmış ve dünya bu ortamda yeni tehdit algılamalarıyla tanışmıştır. Güvenliğe yönelik tehditler; kitle imha silahlarının yarattığı tehditleri, terörizmi, sabotajları ve örgütlü suçları da içine alacak şekilde genişlemiştir. Buna bağlı olarak, günümüzde; barışı destekleme harekâtı, terörle mücadele, kriz yönetimi, güç gösterisi, abluka, ambargo, insanî yardım gibi faaliyetler, silâhlı kuvvetlerin karşılaşacağı yeni harekât türleri olarak öne çıkmıştır.

"Belirsizlikler ve sürprizler çağı" olarak karakterize edilen bu yeni dönemde: Tahmin edilebilirlikten belirsizliğe ve sürprize; basit yapıdaki tehditlerden kompleks yapıdaki tehditlere; tehdit-tabanlı planlardan yetenek-tabanlı planlara; statik yapıdaki müttefiklikten dinamik yapıdaki ortaklığa; büyük

ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ

konvansiyonel harekâtlardan asimetrik harekâtlara; tanklara, gemilere, silahlara ve uçaklara önem vermekten, bilgiye ve zamanında elde edilen istihbarata önem vermeye; kuvvet yoğunluğu oluşturmaktan etki yoğunluğu oluşturmaya kadar daha birçok alanda değişim yaşanmaktadır.

Günümüzde harp ortamını etkileyen birtakım gelişmeler yaşanmakta, buna bağlı olarak da harp prensipleri değişmektedir. Bu gelişmelerden birincisi; dünya kamuoyunun çatışmalara verdiği desteğin her geçen gün azalmasıdır. Dünya kamuoyunun desteğini kazanabilmek için, düşmanı fiziksel olarak yok etmek yerine, onun savaşma azim ve kararlılığını yok etme düşüncesi ön plana çıkmaktadır, ikinci olarak; uluslararası politik desteğin kazanılmasına daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Bu maksatla da koalisyonlar oluşturulmakta ve çok uluslu harekâtlar icra edilmektedir. Üçüncü olarak; Kuvvete kuvvetle karşılık vermekten ziyade, muhtemel tehditlere önceden tedbir almak önem kazanmaktadır. Dolayısıyla güvenlik ortamını şekillendirme çalışmaları barış zamanından itibaren yapılmaktadır. Son olarak da; askerî güç, günümüz harp ortamında arzu edilen son durum için yeterli görülmemekte, millî güç unsurlarının uygun kombinasyonunun barış zamanından savaşın sonuna kadar birlikte kullanılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bahsedilen ihtiyaçları karşılamak maksadıyla Etki Odaklı Harekât konsepti oluşturulmuştur.

Harbin siyasî hedefine ulaşmak maksadıyla, tüm millî güç unsurlarının, harbin bütün seviyelerinde sinerji oluşturacak şekilde ve bir sistem yaklaşımı içerisinde uygulanmasıyla, düşman, dost ve tarafsızlar üzerinde istenen stratejik etkinin yaratılması süreci olarak tanımlanan Etki Odaklı Harekât konsepti, mevcut yapı ve teknolojik imkânlarla kullanılabilen, yani yeniden yapılandırmaya ihtiyaç duymamaktadır. Çünkü Etki Odaklı Harekât konsepti, zaten var olan bir yaklaşımı içermektedir. Etki odaklı yaklaşım, günümüze kadar birçok harp teorisyeni tarafından dile getirilmiş, başarılı devlet adamı ve komutan tarafından da uygulanmıştır. Günümüzde yapılan çalışmaların öncelikli amacı, bu yaklaşımı, harekâtlarda sürekli kullanılacak şekilde formüleştirmektir. Yani, planlamada, icrada ve değerlendirmede etki odaklı yaklaşım içeren işlemler oluşturmaktır.

Etki Odaklı Harekat Konseptinin Tarihi Gelişimi ve Teorik Çerçevesi:

EOH konsepti isim olarak yeni olsa da, dayandığı temel ilkelerin birçoğu yeni değildir. Tarih bu yaklaşımın savunucuları olan teorisyenler ve uygulayıcıları olan başarılı komutanlarla doludur. Klasik harp teorisyenlerinin eserlerinde, düşmanı mağlup etmenin birçok yönteminin yer aldığını ve askerî gücü diğer millî güç unsurlarıyla desteklemenin öneminin vurgulandığı görülmektedir. Harp tarihi incelendiğinde ise, bazı komutanların etki odaklı yaklaşımı benimsediği ve uyguladığı dikkati çekmektedir. Fakat bu düşünce ve uygulamalarla ilgili bir doktrin ortaya koyulmamıştır. EOH konseptiyle ilgili çalışmalar da bu sebeple başlatılmıştır.

ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ

EOH konseptinde, geçmişte ortaya koyulan yaklaşımlar ve edinilen tecrübelerden faydalanılmıştır. Öyleyse konseptin dayandığı temel özelliklerin, tarihsel süreç içerisinde nasıl şekillendiğini incelemek gerekmektedir.

Harp üzerine ortaya koyduğu düşüncelerden birçoğunun geçerliliğini korumaya devam ettiği bilinen Çinli teorisyen Sun Tzu, kuvvet kullanımının son çare olduğunu, savaş becerilerine sahip olanların düşman ordusunu muharebeye gerek kalmadan mağlup edebileceklerini ve savaşta en iyi politikanın, devletin bütünlüğünü muhafaza etmek olduğunu söylemiştir.¹ Michael I. Handel, "Savaşın Üstatları" isimli eserinde Sun Tzu'nun, bir düşmanı teslim olmaya zorlamak için -siyasî, diplomatik ya da ekonomik- savaş dışında kalan diğer tüm vasıtaları kullanmayı tercih etmek gibi bir idealizme sahip olduğunu söylemektedir.² EOH konseptine göre de, savaşlar sadece askerî boyutta yer almamaktadır. Ekonomik, diplomatik, kültür ve bilgi savaşlarının da yer aldığı günümüzde, düşmanı mağlup etmek için kimi zaman askerî gücün kimi zaman ise diğer millî güç unsurlarının ağırlık kazanması gerekmektedir. Sun Tzu'nun, "askerî gücü kullanmanın son çare olduğu" görüşünü idealizmin savunuculuğunu yapmak için değil, "Etki Odaklı" düşündüğü için ortaya koyduğu değerlendirilmektedir.

Klasik harp teorisyenlerden ve imha odaklı harekâtın önde gelen savunucularından biri olan Clausewitz de, doğrudan siyasî sonuçlar doğuran ve yeni müttelikler kazandıran harekât türlerinin de mevcut olduğunu belirterek, bu tür harekâtların başarılı bir şekilde uygulanabilmesi durumunda düşman kuvvetlerini mağlup etmeden başarı kazanılabileceğini söylemiştir.³ Etki Odaklı yaklaşımda da, düşmanı mağlup etmek için doğrudan siyasî sonuçlar doğuran etkiler yaratılmaya çalışılmaktadır.

Katıldığı tüm savaşlarda ve özellikle Kurtuluş Mücadelesinde ortaya koyduğu yaklaşımla EOH'nin uygulayıcılarından biri olan Gazi Mustafa Kemal Atatürk ise Söylev'de; "Bir milletin başarısı, mutlaka bütün millî güçlerin bir istikamette oluşması ile mümkündür. Bu nedenle bilelim ki, elde ettiğimiz başarı, milletin güç birliği etmesinden, ortak hareket etmesinden ileri gelmiştir. Eğer aynı başarı ve zaferleri gelecekte de tekrarlamak istiyorsak, aynı esasa dayanalım ve aynı şekilde yürüyelim"⁴ diyerek sadece askerî gücün kullanımına dayanan klasik manada icra edilen harbin mutlak başarıyı getirmede yetersiz olduğunu, bu sebeple millî güç unsurlarının müşterek kullanımının gerekli olduğunu ifade etmiştir.

¹ Sun Tzu, **The Art of War**, Çev. Samuel B. Griffith, New York, Oxford University Press, 1971, s. 79. Bu kitabın Türkçe baskısı için bkz. Sun Tzu, **Savaş Sanatı**, Çev. Thomas Cleary/ Sibel Özbudun-Zeynep Ataman, İstanbul, Mart Matbaacılık, 1996; Çev. Em.Dz. Kur.Alb. Mert Boyat.

² Michael I. Handel, **Master of War: Classical Strategic Thought**, 3'üncü baskı, Oregon, Frank Cass Publishers, 2001, ss. 136-138. Bu kitabın Türkçe baskısı için bkz. Michael I. Handel, **Savaşın Üstaları Klasik Stratejiler**, Çev. Berna Kara, İstanbul, Doruk Yayınları.

³ Carl von Clausewitz, **On War**, Çev. Michael Howard ve Peter Paret, New Jersey, Princeton University Press, 1976, ss. 92-93. Bu kitabın Türkçe baskısı için bkz. Carl von Clausewitz, **Savaş Üzerine**, Çev. Şair Yalçın, İstanbul, May Yayınları, 1975; Çev. Em. Tuğg. Fahri Çeliker, 1991.

⁴ **Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri**, Cilt II, Ankara, AAM yayınları, 1959, s.76.

ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ

20'nci yüzyılın başlarından itibaren hava gücünün kullanılmaya başlamasıyla birlikte, EOH yaklaşımı daha fazla ön plana çıkmıştır. Hava gücü stratejisinin tarihsel gelişimi incelendiğinde önde gelen teorisyenlerin, imha etmeye yönelik yaklaşımları tercih etmedikleri, onun yerine herhangi bir şekilde düşmanın tutum ve davranışlarını etkileyerek başarının daha kısa sürede elde edileceğini savundukları görülmektedir. EOH yaklaşımının temelinde de aynı düşünce yatmaktadır. Teorisyenlerin Etki Odaklı yaklaşımlarının farklılık arz ettiği konu ise, düşmanın tutum ve davranışlarını etkileyerek savaşıma azmini yok etmek için nasıl bir yöntem kullanılacağıdır.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra hava gücünün önemi, kara ve deniz gücüne oranla daha fazla hissedilmeye başlamıştır, iki dünya savaşı arasında geçen dönemde İtalyan Giulio Douhet, Amerikalı William "Billy" Mitchell ve İngiliz J.C. Slessor gibi teorisyenlerinin ortaya koyduğu görüşler, İkinci Dünya Savaşı'nda hava gücünün kullanılma yöntemi üzerinde etkili olmuştur. Bu dönemde, düşman birliklerinin bombalanmasıyla direkt etkinin elde edildiği "Taktik Bombardıman" yerine; limanlar, endüstriyel alanlar, demiryolları gibi ağırlık merkezlerinin imha edilmesini hedefleyen "Stratejik Bombardıman" yöntemiyle düşmanın en kısa sürede mağlup edilebileceği görüşü önem kazanmıştır.⁵

Hava gücünün kullanımı konusunda ilk önemli teorisyen olan İtalyan Hava Generali Giulio Douhet, "hava gücünün babası" olarak da bilinmektedir.⁶ Düşman ordularını bertaraf etmek için ikmal yollarının ve kaynaklarının imha edilmesi gerektiğini söyleyen Douhet, sivil halkın bombalanmasıyla bir milletin savaşıma azminin daha çabuk kırılacağını ve böylelikle zaferin daha kısa sürede kazanılacağını savunmuştur.⁷ Douhet'in yaklaşımı her ne kadar amaçlanan son durumun daha kısa yoldan elde edilmesini sağlıyor olsa da, kullanılan yöntemin klasik imha odaklı harekâta oranla daha acımasız olduğu ve insani değerlerle bağdaşmadığı değerlendirilmektedir.⁸

⁵ U.S. Centennial of Flight Commission, "Strategic and Tactical Bombing", (Çevrimiçi) <http://www.centennialofflight.gov/essay/DJctionary/bombing/DI124.htm>, 12 Aralık 2005.

⁶ U.S. Centennial of Flight Commission, "The Prophets: Advocates of Strategic Bombing", (Çevrimiçi) http://72.14.203.104/search?q=cache:NNjrGcAQncwJ:www.centennialofflight.gov/essay/Air_Power/P+rophets/APH.htm, 12. 03. 2006.

⁷ Giulio Douhet, **The Command of the Air**, Çev. Dino Ferrari, Washington D.C., US Government Printing Office, 1983, s.22, 25, 57 ve 126. Douhet'in ilk eseri olan "Command of the Air", 1921 yılında yayınlanmıştır. 1942 yılında Dino Ferrari tarafından İngilizceye çevrilmiştir. 1983 yılında Air Force History Office tarafından baskı yenilenmiştir. Douhet'in teorisinin daha ayrıntılı analizi için bkz. Edward M. Earle, **Makers of Modern Strategy: Military Thought from Machiavelli to Mitler**, Princeton, Princeton University Press, 1943, ss. 485-503; John R. Elting, **The Superstrategists: Great Captains. Theorists, and Fighting Men Who Have Shaped the History of Warfare**. New York, Scribner's Sons, 1985, ss.200-206; Raymond R. Flugel, **United States Air Power Doctrine: A Study of the Influence of William Mitchell and Giulio Douhet at the Air Corps Tactical School 1921-1935**, Norman, University of Oklahoma, 1966; John Keegan, Andrew Wheatcroft, **Who's Who in Military History: From 1453 to the Present Day**. New York, William Morrow, 1976, s. 95.

⁸ Son durum; üst makamlar tarafından, harekâat sonunda sistemin görülmek istendiği durum veya sistemden beklenen davranış şekli olarak tanımlanabilir. İçinde insan bulunduran sistemler süreklili

ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ

Douhet'in yorumlarından birçoğuna katılan Amerikalı general William Mitchell, hava kuvvetlerinin kullanılmasındaki öncelikler ve düşmanın ağırlık merkezleri konularında görüşler ortaya koymuştur. Ulaşım, endüstri ve insanların savaşma azminin düşmanın ağırlık merkezlerini oluşturduğunu belirten Mitchell, hava kuvvetlerinin öncelikli olarak düşman halkının savaşma azmini yok edecek şekilde kullanılması gerektiğini söylemiştir.⁹ Hava kuvvetleri için en kritik hedeflerin, düşman ülkenin endüstriyel kaynakları olduğunu ortaya koyan teorisyen, bu şekilde "kuvvete karşı kuvvet" kullanılan klasik yaklaşımdan uzaklaşarak, stratejik seviyede fonksiyonel etki yaratacak bir yaklaşımı benimsemiştir.¹⁰

1930'lu yıllarda İngiliz Kara Harp Akademisinde ders veren Kraliyet Hava Kuvvetleri subayı J.C. Slessor ise, hava gücünün düşman üzerinde fonksiyonel etki yaratacak şekilde kullanılmasıyla başarı kazanılabileceği düşüncesini ortaya koymuştur. Teorisyenin konuşmaları 1936 yılında "Hava Gücü ve Kara Orduları" adlı bir kitapta toplanmıştır. Hava kuvvetlerinin bağımsız olarak kullanıldığı harekâtlarda öncelikli hedeflerin düşmanın ağırlık merkezleri olduğunu belirten Slessor, müşterek harekâtlarda ise hava kuvvetleriyle kara kuvvetlerinin birbirlerini tamamlayacak şekilde kullanılması gerektiğini ifade etmiştir.¹¹

Slessor, düşmanı bir sistem olarak görmüş ve bu sistemi etkileyecek yollar aramıştır. İnsanların, orduların ve milletlerin ağırlık merkezlerinin bulunduğunu belirten Slessor, ağırlık merkezlerinin etkisiz hale getirilmesiyle sistemin çökertilebileceğini söylemiştir. Etkisiz hale getirmek için fiziksel olarak imha etmenin gerekli olmadığını¹² vurgulayan teorisyen, öyleyse savaşlarda düşman kaynaklarını yok etmek yerine, daha basit bir şekilde kaynak üretimi engellenerek ve düşmanı kaynaklardan tecrit ederek aynı sonucun alınabileceğini savunmuştur.¹³

1920'de kurulan ABD Kara Kuvvetleri Hava Kolordusu Taktik Okulunda, muharebelerde kademeli etki yaratmanın öneminden bahsedildiği görülmektedir. Okulda anlatılanlara göre, milletlerin sosyal, ekonomik, politik ve askerî güçleri birbirleriyle bağımlılık içinde olduğundan, bunlardan herhangi

değişim gösterdiklerinden, son durum, kabul edilebilir davranışlar kümesi olarak da tanımlanabilmektedir.

⁹ Douhet aksine Mitchell, sivil halkın bombalanması yaklaşımını savunmamıştır.

¹⁰ William Mitchell, **Winged Defense: The Development and Possibilities of Modern Airpower—Economic and Military**, New York, Dover Publications, 1988, s. 127. Mitchell'in teorisinin daha ayrıntılı analizi için bkz. Curt Anders, **Fighting Airmen**, New York, Putnam, 1966, ss. 17-57; Roger Burlingame, **General. Billv Mitchell¹ Champion of Air Defense**, New York, McGraw-Hill, 1952; Donald Cooke, **For Conspicuous Gallantry: Winners of the Medal of Honor**, Maplewood, NJ C.S. Hammond, 1966, ss. 54-57.

¹¹ Slessor'a göre müşterek harekâta kara kuvvetleri düşman kara kuvvetlerini baskı altında tutarken, eşzamanlı olarak hava kuvvetleriyle düşman kara kuvvetleri tecrit edilmeli ve lojistik destek alması engellenmelidir. J.C. Slessor, **Air Power and Armies**, London, Oxford University Press, 1936, s. 213.

¹² A.e.s. 16.

¹³ A.e. s. 66.

ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ

birisi üzerine yapılacak taarruz diğerlerini de belirli oranlarda etkileyecektir. Dolayısıyla taarruz edilmesi halinde toplamda en çok etkiyi yaratacak olan düğüm noktaları tespit edilmelidir.¹⁴ Tespit edilen düğüm noktalarında etki yaratmak için her zaman fiziksel tahribata ihtiyaç duyulmayabilir. Örneğin sosyal karmaşaya sebep olmak veya ekonomiyi sarsmak için kimseyi öldürmeye gerek yoktur. Bu düşünce günümüzde "düğüm analizi" yapmada kullanılmaktadır.¹⁵ Okulda ayrıca, düşmanın moralinin yüksek olmasının savaşın uzamasına neden olacağı belirtilerek, millî güç unsurlarından herhangi birinin üzerinde oluşturulacak baskıyla moralin kırılabileceği ve böylelikle başarı kazanılabileceği ifade edilmiştir.¹⁶

Lojistik üzerine ortaya koyduğu fikirlerle tanınan Amerikalı Amiral Henry E. Eccles ise, millî seviyelerde yapılan analitik çalışmalarda lojistiğe yeterince önem verilmediğini tespit ederek, ekonomi ile muharebe gücü arasında köprü vazifesi gören lojistiğin düşmanı kontrol etmek için en kritik etken olduğunu ileri sürmüştür.¹⁷ Dolayısıyla sistemsel bir yaklaşım içerisinde, düşmanın operatif seviyedeki lojistik kontrol sistemlerine taarruz edilmesiyle, taktik seviyedeki hareketlerinin kısıtlanacağını ve muharebe edemez hale geleceğini belirtmiştir.¹⁸ Eccles savaşın psikolojik boyutuna da değinerek başarılı olmak için sadece düşmanın muharebe alanını nasıl tasavvur ettiğini bilmenin yeterli olmayacağını, bununla birlikte onun hareketlerimizden nasıl etkileneceğini de tahmin etmemiz gerektiğini söylemiştir.¹⁹

Nükleer caydırıcılık teorisine ilgili görüşleriyle tanınan Thomas C. Shelling, savaşlarda korkutma ve basamak basamak artan kuvvet kullanımı yoluyla psikolojik etki yaratmanın ve düşman davranışını değiştirmenin önemi üzerinde durmuştur. Shelling'e göre önemli olan zarar verdimen değil, o zararın düşman davranışı üzerindeki etkisidir.²⁰

Schelling harbin stratejik seviyesinde düşmanın hükümeti ve halkının hedef alınabileceğini söylemiştir.²¹ Teorisyene göre amaç, niyet ve yaratılan etkiye göre birbirinden ayrılan iki çeşit güç kullanma yöntemi bulunmaktadır:

¹⁴ Scott D. West, **Warden and the Air Corps Tactical School**, Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Press, 1999, ss. 1-9.

¹⁵ T. W. Beagle, **Effects-Based Targeting: Another Empty Promise?**, Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Press, 2000, s. 19.

¹⁶ A.e.

¹⁷ Gene S. Bartlow, "The Operator-Logistician Disconnect", **Aerospace Power Journal**, Fall 1988, (Çevrimiçi), <http://72.14.203.104/search?q=cache:WTsSW8lhSsOJ:www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/apj/apj88/bartlow.html>, 12 Mart 2006.

¹⁸ Henry E. Eccles, **Logistics in the National Defense**, Harrisburg Pa., The Stackpole Company, 1959, 5.22.

¹⁹ A.e., s.25.

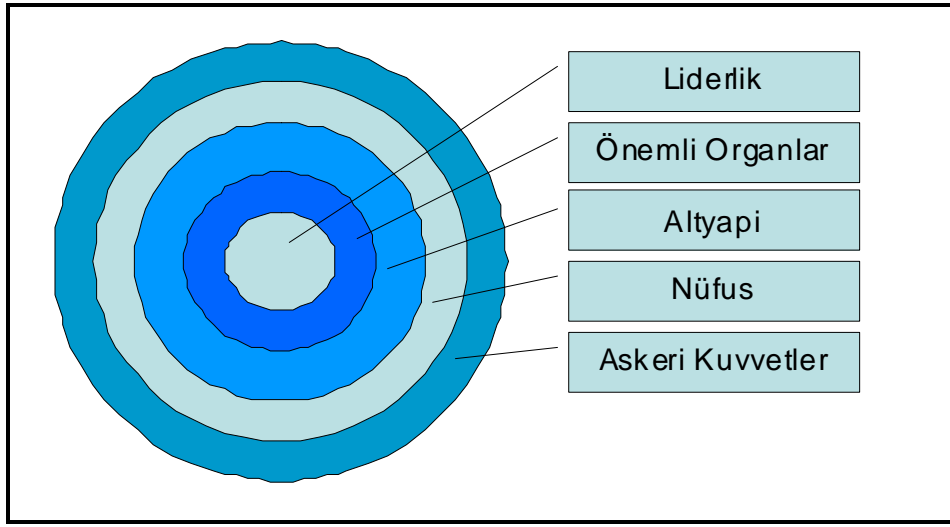
²⁰ Thomas C. Schelling, **Arms and Influence**, New Haven, Yale University Press, 1966, s. 3.; William S. Huggins, "Deterrence After The Cold War: Conventional Arms And The Prevention Of War", **Airpower Journal**, Summer 1993, (Çevrimiçi) <http://72.14.203.104/search?q=cache:oYHkbVpwOJKJ:\Aww.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/apj/huggins.html>, 15 Mart 2006

²¹ Thomas C. Schelling, A.g.e., s. 180.

ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ

Zorlama ve kaba kuvvet kullanma.²² Kaba kuvvet kullanmanın amacı, imha ve tahribat yoluyla düşman davranışını ortadan kaldırmaktır. Zorlama stratejisinin amacı ise, artan oranda baskı uygulayarak veya belirli ölçülerde kuvvet kullanarak düşmanın davranışlarını değiştirmeye çalışmaktır. Schelling savaşların imha ederek ve ülkeleri fethederek değil; etkileme, zorlama, caydırma ve ikna etme yoluyla kazanılması gerektiğini savunmuştur.²³ Schelling'in düşmanı etkileme düşüncesi, günümüzde de inceleme konusu olmaya devam etmektedir.

ABD Hava Kuvvetlerinden Albay John Warden, geliştirdiği sistem yaklaşımıyla Birinci Körfez Harbindeki hava harekâtının mimarı olarak gösterilmektedir. Warden bütün ülkelerin ve stratejik unsurların sistem yaklaşımı ile analiz edilmesi gerektiğini ortaya koyarak, bu maksatla iç içe geçmiş beş halkadan oluşan bir model geliştirmiştir.²⁴ Modelde merkezden dışarıya doğru ve azalan öneme göre sırayla liderlik, önemli organlar, altyapı, nüfus ve askerî kuvvetler yer almaktadır(Şekil-3).²⁵

Şekil-3: Warden'in Halka Modeli

²² A.e., s.

²³ 5. ²³A.e., s. 33.

²⁴ John A. Warden III, "Strategic Warfare: The Enemy as a System", **Concepts in Airpower for the Campaign Planner**, Ed. Albert U. Mitchum, , Maxwell AFB, Alabama, Air Command and Staff College, 1993, s. 4.

²⁵ David R. Mets, **The Air Campaign: John Warden and the Classical Airpower Theorists**, Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Press, Nisan 1999,. s. 59.; John A. Warden III, Strategic Warfare: The Enemy as a System", Concepts in Airpower for the Campaign Planner, Ed. Albert U. Mitchum, Maxwell AFB, Alabama, Air Command and Staff College, 1993, s. 4.; Joseph F. Birchmeier, "The Reliability of Warden's Theory on the Use of Air Power", (Çevrimiçi) www.stormingmedia.us/60/6002/A600283.htm, 5 Ocak 2006.

ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ

Kaynak: David R. Mets, **The Air Campaign: John Warden and the Classical Airpower Theorists**, Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Press, Nisan 1999, s. 59.

Modele göre stratejik planlar her zaman öncelikle liderliği hedef almalıdır. Eğer liderliğin hedef olarak alınması mümkün olmuyorsa, diğer halkalar arasından hedef seçimi yaparken düşman liderlerinin zihnini etkileyecek olanlar üzerinde odaklanılmalıdır. Dolayısıyla diğer halkaların her birisinin içinde, vurulması halinde belirli oranlarda fiziksel etki yaratarak düşman liderlerinin muharebeyi devam ettirme kararlılığını azaltacak ağırlık merkezleri tespit edilmelidir. Kısacası model ile anlatılmak istenen husus; liderlik halkasının ağırlık merkezlerinin imha edilmesi durumunda sistemin komple etkisiz hale gelmesi sağlanabilirken, diğer halkaların ağırlık merkezlerine yapılacak taarruzlar kısmi etki yaratacak ve liderler üzerinde psikolojik baskı oluşturacaktır.²⁶

Albay Warden'ın bir diğer özelliği de, teknolojinin getirmiş olduğu yeniliklerin düşman sistemi üzerinde "paralel taarruzu" mümkün kıldığını ve bunun sıralı taarruzdan daha verimli olduğunu ortaya koyan ilk kişi olmasıdır.²⁷ EOH yaklaşımının geçmişteki uygulamalarına bakıldığında, teknolojik yetersizliklerden dolayı istenilen seviyede verimin alınmadığı görülmektedir.²⁸ Yakın tarihte askerî alanda ortaya çıkan radara yakalanmayan uçaklar, hassas vuruş yeteneği, gelişmiş mühimmat ve gelişmiş komuta kontrol sistemleri gibi yenilikler sayesinde yeni yetenekler geliştirildiğini²⁹ ve teknolojiye buna benzer gelişmelerin EOH'yi uygulanabilir bir konsept haline getirdiğini söyleyebiliriz. Warden modeline göre de, modelde yer alan herhangi bir halkadaki ağırlık merkezini hedef olarak almak ve dış halkadan başlayarak bir sıraya göre hedeflere taarruz etmek yerine, bütün halkalarda eşzamanlı paralel taarruz başlatılmasıyla daha çabuk sonuç alınabilecektir.³⁰ Albay Warden'ın ortaya koyduğu bu model, hedef odaklı olduğundan ateş destek sistemlerinin planlamasında kullanılabilmesine karşın, EOH konseptinin son haliyle kıyaslandığında çok yetersiz kaldığı görülmektedir.

Diğerlerinden farklı olarak, harp planlarını yapanların imha etmeyle değil etki yaratmayla ilgilenmelerini en açık şekilde söyleyen teorisyen, Korgeneral David. A. Deptula'dır. Deptula, John Warden'ın paralel harp ile ilgili görüşünü geliştirerek, bu yaklaşımı sadece hava kuvvetlerinin değil, bütün millî

²⁶ David S. Fadok, John Boyd, John Warden, *Air Power's Oust for Strategic Paralysis*, Maxwell AFB, Alabama, Air University Press, Aralık 1995, s. 25

²⁷ Mets, A.g.e., s. 59.; Warden, A.g.e., s. 6.

²⁸ United States Air Force, Air Combat Command, "Effects-Based Operations", White Paper, Langley AFB, VA, ACC/XP, May 2002, s. 24., (Çevrimiçi), <https://wwwmil.acc.af.mil/xp/xps/Web%20Page%20Items/EBO%20Items/ACC%20EBO%20WHITE%20PAPER%20SIGNED2.pdf>, 7 Kasım 2005.

²⁹ Donald H. Rumsfeld, **Quadrennial Defense Review Report**, Washington,, Government Printing Office, 2001.

³⁰ Mets, A.g.e., s. 60.

ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ

güç unsurlarının kullanabileceğini belirtmiştir.³¹ Ortaya koyulan geliştirilmiş konsept, harekâtların daha sistemsel yaklaşım içerisinde planlanmasını, icrasını ve değerlendirilmesini mümkün kıldığı gibi, millî hedefe ulaşmak ve harp ortamını şekillendirmek için daha etkili yollar sunmaktadır.³²

General Deptula ayrıca imha ve yıpratmaya dayalı klasik yaklaşım yerine, düşmanı kontrol etmeyi öngören alternatif bir yaklaşım belirlemiştir. Bu yaklaşıma göre, düşmanın istediği şekilde savaşmasını engelleyecek etkiler yaratmak, silahlı kuvvetlerini imha etmekten daha önemlidir. Yani düşmanı mağlup etmek için yapılması gereken en önemli şey, onu yapmayı planladığı her şeyden mahrum bırakmak olmalıdır.³³ Bunu sağlamak için askerî güç ile birlikte diğer millî güç unsurları da kullanılmalıdır.

Görüldüğü üzere EOH yaklaşımı tarihsel süreç içerisinde teorisyenlerin görüşleri ve edinilen tecrübelerle birlikte gelişim göstermiştir. Araştırmalar, düşmanı imha etmeden mağlup etmenin değişik yöntemleri üzerinde yoğunlaşmış, harbin psikolojik yönü ağırlık kazanmış ve başarıya götüren yeni modeller ortaya koyulmuştur.

Etki Odaklı Harekât Konseptinin Özellikleri:

EOH ile ilgili tanımlar, aynı zamanda bu konseptin özelliklerini de vermektedir. Bu özellikler:

- Millî veya uluslararası bir harekâta insanî yardımdan, küresel nükleer harbe kadar değişik harekât türlerinde kullanılabilir.
- Sadece askerî bir faaliyet olmayıp, millî güç unsurlarının birlikte, uyumlu ve sinerji yaratacak şekilde kullanılmasını öngörür.
- Bilgi harekâtının gelişmiş bir şekli olmayıp, tüm kaynakların (personel, malzeme, sistem, bilgi ve zaman) entegre edilmesini ve sinerji yaratacak şekilde kullanılmasını öngörür,
- Politik amacın elde edilmesi hedeflenir.
- Yalnız düşman üzerinde değil, dost ve tarafsız unsurlar üzerinde de etki yaratılmaya çalışılır.
- Stratejik, operatif ve taktik seviyelerde uygulanabilir.
- Her şeyin iç içe girdiği ve birbirine bağımlı olduğu karmaşık ortamlar için öne sürülen ve yeni bir bilimsel metot olan "Sistemlerin Sistemi" yaklaşımını, konseptin temel yaklaşımı olarak kabul etmektedir.
- Düşmanı yok ederek değil, psikolojik etki yaratarak davranışını değiştirmek suretiyle başarı kazanmayı amaçlar.

³¹ David A. Deptula, **Effects-Based Operations: Change in the Nature of Warfare**, Arlington, Aerospace Education Foundation, 2001, s. 4.; Ailen W. Batschelet, "Effects-based operations: A new Operational Model?", **Strategy Research Project**, 9 April 2002, (Çevrimiçi), www.iwar.org.uk/military/resources/effect-based-ops/ebo.pdf, 2 Ocak 2006.

³² Richard Hayes, Sue Iwanski, "Analyzing Effects Based Operations (EBO), Workshop Summary", **PHALANX. The Bulletin of Military Operations Research.**, Vol. 35, No. 1., (Çevrimiçi) http://www.mors.org/meetings/ebo/ebo__phalanx/, 05 Şubat 2006.

³³A.e., s. 11.

ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ

- Ayrıntılı kurallar koyan veya görev odaklı bir harekât değildir.
- Konseptin uygulanabilmesi için yeni araçlar, teknolojiler veya programların geliştirilmesine ihtiyaç duyulmamaktadır. Fakat her türlü yenilik konseptin verimini artıracaktır.
- Sadece bir kuvveti başka bir kuvvetle muharebeye sokmaktan ziyade düşman ülkenin pek çok hassas tarafı ve zafiyetini ortaya çıkararak, bundan faydalanmayı amaçlamaktadır.³⁴
- Çok uluslu harekâtlarda, askerî organizasyonların ortak etkilere ve son duruma odaklanmaları sağlanarak sinerji yaratılır ve harekâtın temposu artırılır.³⁵ EOH konsepti, her türlü ortamda (millî/çok uluslu, müşterek/birleşik, barışı destekleme harekâtlarından yüksek yoğunluklu çatışmalara kadar) ve tüm millî güç unsurlarından faydalanarak harekât icra edebilmeyi öngörmektedir. Harbin karmaşık doğasında bunu sağlayabilmek için Bilgi Çağı'nın sunduğu imkânlardan faydalanılmalı ve durumsal farkındalığın artırılması sağlanmalıdır. Bu noktada 'Ağ Merkezli Harp' teorisi devreye girmektedir.

Etki Odaklı Harekât Konseptini Açıklayan Modeller

EOH üzerine yürütülen çalışmalarda, konseptin tanımlamasını ve işleyişini anlatmak amacıyla birtakım modeller oluşturulmuştur. Bu modellerden bir kısmı EOH sürecini basit bir şekilde, bazıları ise daha kapsamlı olarak açıklamaktadır. Burada konseptin daha kolay anlaşılmasını sağlayacak üç model üzerinde durulacaktır.

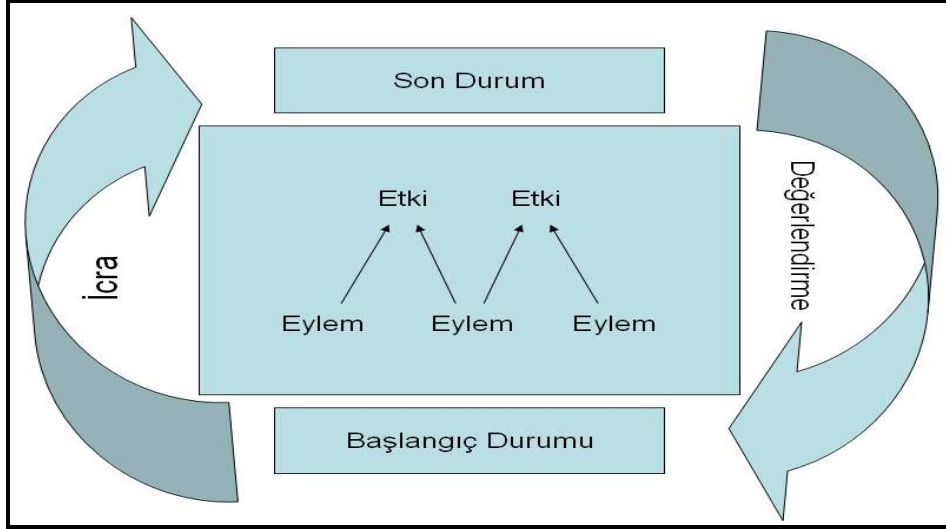
Birinci Model:

EOH'nin, ilgili millî güç unsurlarının belirli hareket tarzlarını uygulaması sonucu etkilerin yaratılması ve buna bağlı olarak istenilen son durumun elde edilmesi süreci olduğu belirtilmişti. Öncelikle, istenilen son duruma ulaşmak için geçen süreci lineer bağlantılarla gösteren modeli inceleyebiliriz(Şekil-4).³⁶

³⁴ United Kingdom Joint Doctrine and Concepts Centre, "A Multi-National Concept For The Planning, Execution & Assessment Of Future Military Effects Based Operations", **Discussion Paper**, y.y., 4 August2003., s.3.

³⁵ United States Joint Forces Command Joint Experimentation Directorate EBO Prototyping Team, Effects-Based Approach to Multinational Operations, Concept of Operations (CONOPS) with Implementing Procedures (Version 0.90), y.y., 19 Aralık 2005, s. 2-1.

³⁶ Effects-based Operations", **White Paper (Draft)**, y.y., 11 Feb 2003, s. 2.

Şekil-4: Etki Odaklı Harekât Modeli (1'inci Model)

Kaynak: Effects Based Operations, White Paper (Draft), y.y., 11 Feb 2003, s. 2.

Bu modele göre bir harekâta öncelikle, elde etmek istediğimiz en son amaç, yani son durum belirlenir. Müteakiben belirlenen son durumu elde etmek için yaratılması gereken etkiler tespit edilir. Son olarak da, istenen etkilerin yaratılmasını ve istenmeyen etkilerin engellenmesini sağlayan hareket tarzları (eylemler) belirlenerek buna göre görevler oluşturulur.

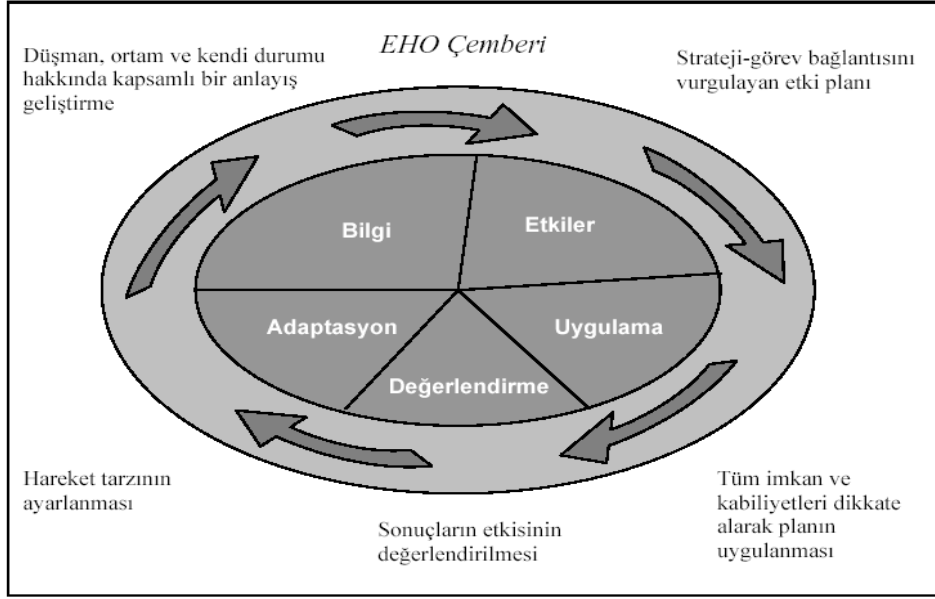
Bahse konu model, EOH ile ne yapılmak istendiğini en basit şekliyle anlatmaktadır. Fakat bu modele göre hedef önceliklendirmesinin ve etki değerlendirmesinin yapılıp yapılmayacağı belli olmamaktadır. Hâlbuki muharebede birçok eylemin yer alacağı ve her eylemin istenen veya istenmeyen birçok sonucu doğurabileceği düşünüldüğünde hedef belirlemede öncelik oluşturulması gerektiği değerlendirilmektedir.

İkinci Model:

EOH konsepti, harekât sürecini birbirini takip eden beş safhada gösteren model ile daha ayrıntılı açıklanabilir (Şekil-5).³⁷

³⁷ David A Deptula, **Effects-Based Operations: Change in the Nature of Warfare**, Arlington, Aerospace Education Foundation, 2001, s. iii.

ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ

Şekil-5: Etki Odaklı Harekât Modeli (2'nci Model)

Kaynak: David A. Deptula, **Effects-Based Operations: Change in the Nature of Warfare**, Arlington, Aerospace Education Foundation, 2001, s. iii.

Modele göre merkezde bilgi toplama, etkiyi planlama, uygulama, değerlendirme ve uyarılma safhaları bulunmaktadır. Dışarıdaki elipste ise her safhayla ilgili eylemler gösterilmektedir. Harekât süreci dost, düşman ve muharebe ortamını geniş kapsamlı anlamayı gerektiren bilgi toplama safhasıyla başlamaktadır. Etkiyi planlama safhasında, istenilen sonucun alınabilmesi için gereken planlamalar yapılmaktadır. Uygulama safhasında millî gücün tüm unsurlarının katılımı aranır. Değerlendirme safhasında etkilerin sonuçları toplanır ve analiz edilir. Değerlendirme ile hareket tarzları yeniden ifade edildiği uyarılma safhasıyla süreç son bulur. Burada da görüleceği üzere EOH, belirli etkilerin elde edilmesinde harekâtın sistematik bir şekilde planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi faaliyetlerini kapsamaktadır.

Üçüncü Model:

UKJDCC'nin hazırladığı raporda, EOH'nin kavramsal modeli daha geniş kapsamlı ve daha anlaşılır bir şekilde yer almıştır (Şekil-6).³⁸

³⁸ Uk Joint Doctrine And Concepts Centre, "A Multi-National Concept For The Planning, Execution & Assessment Of Future Military Effects Based Operations", **Discussion Paper**, y.y., 4 Aug 2003, s. 7.

ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ

stratejik hedef⁴⁰ belirlenebilir. Ardından askerî planlamacılar, bu hedeflere ulaşmakta kullanılacak gerekli etkileri⁴¹ belirleyecektir.

Raporda herhangi bir stratejik hedefin stratejik amaca olan katkısının, stratejik ortam göz önüne alınarak değerlendirilmesi gerektiği, böyle davranmak suretiyle, belirlenen hedefe ulaşmak için millî gücün hangi unsurunun en iyi şekilde nasıl kullanılacağını ve silâhlı kuvvetlerin gerçekleştireceği ilgili stratejik hedefleri belirlemenin mümkün olduğu belirtilmektedir.

Stratejik seviyede yapılacak etkili bir analiz ile millî gücün birden fazla unsurunun kullanılmasını gerektiren hedeflerin tespiti yapılabilir. Örneğin, bazı etkilere ulaşılmasında silâhlı kuvvetler, bu etkilerin gerçekleştirilmesinde hâlâ önemli bir rol oynayan diplomatik veya ekonomik eylemlerle desteklenebilir. Bunun aksine, diğer bazı etkilerin yaratılması için silâhlı kuvvetler de diplomatik ya da ekonomik eylemleri destekleyebilir. Bu nedenle, askerî plânlama süreci, sadece askerî stratejik hedeflerin desteklenmesi için gerekli eylemleri değil, aynı zamanda askerî eylemlerin diplomatik veya ekonomik faaliyetlerde nasıl kullanılabileceğini de dikkate alacak şekilde elastiki olmalıdır.

EOH kavramsal modelleri, konseptin daha anlaşılabilir olmasını sağlamakta ve harekâtın planlanması, icrası ve değerlendirilmesi saf halindeki yeni yaklaşımları kaba hatlarıyla ortaya koymaktadır. EOH konseptinin aslında bir işletim sistemi olduğu da söylenebilir. Bu işletim sistemi ile neyin amaçlandığı anlaşıldığına göre şimdi kısaca EOH'nin alt basamaklarının neleri kapsadığına bakabiliriz. Bunun için EOH konseptini inceleyen ülkelerin NATO kapsamında ortaya koydukları rapor örnek alınabilir.

NATO'da EOH konseptinin çok uluslu muharebe ortamlarında kullanılması amacıyla yürütülen çalışmalarda, harekât süreci; Bilgi Tabanı Gelişimi, Etki Odaklı Planlama, Etki Odaklı İcra ve Etki Odaklı Değerlendirme olmak üzere dört fonksiyon alanıyla incelenmektedir.

Konseptin Uygulaması

Bilgi Tabanı Gelişimi: Durumun gerektirdiği zamanlarda düşmana sadece baskı uygulamaktansa, istenmeyen sonuçların daha az olacağı birçok seçeneğimiz olmasını istiyorsak, diğer aktörlerin sadece kuvvet ve yeteneklerine değil, aynı zamanda onların arzu ve isteklerine odaklanmalıyız. Davranışlar, sahip olunan yeteneklerin ve isteklerin birleşimi sonucu oluşmaktadır. İstekler ise, her aktörün kendine has karakteristiği ve değerlerinden oluşan kompleks yapısı içerisinde saklıdır. EOH'ye göre hasmın

⁴⁰ Stratejik Hedef (Strategic Objective): Koalisyonun amaç ve çıkarlarından hareketle elde edilen bir tek veya bir dizi etkinin ulaşılacak istenen sonucudur. Bir koalisyonun stratejisi, politikası, çabaları ve kaynakları bu hedef/hedeflere göre yönlendirilir.

⁴¹ Burada askeri eylemlerin veya görevlerin gerçekleştirilmesinin sonucu ortaya çıkan etkilerden bahsedilmektedir. Etkiler, fiziksel alanda hasmın imkân ve yetenekleri üzerinde ve/veya bilişsel alanda hasmın azim ve kararlılığı üzerinde yaratılabilir. Aynı şekilde, dost ve tarafsızlar üzerinde de etki yaratmak mümkündür. Fiziksel alanda geleneksel askerî hedeflere saldırırken başlıca etki, muharebe gücünün imhasıdır. Tali sonuçlar ise genellikle bilişsel alanda ortaya çıkmaktadır. Örneğin, zırhlı araçları ve bunların personelini süratle imha etmek suretiyle düşman birliklerinin dağıtılması sağlanabilir ve sonuçta da hayatta kalanların savaşma isteği yok edilebilir. Ancak, muhtemel olumsuz ya da istenmeyen etkilerin oluşabileceği hususu da dikkate alınmalıdır. Neticede, bütün etkiler, bir şekilde düşmanın bilişsel alanını etkileyecek şekilde planlanmalıdır.

**ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE
TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ**

düşünce yapısı ile değerlerini bilmek ve onları etkileyerek davranışını değiştirmeye çalışmak amaçlandığından, öncelikle bunun nasıl yapılacağını tespit etmek gerekmektedir.⁴²

Düşmanı tanımak için kültür, tarih, ekonomi, dil, din, liderlik, düşünce yapısı, ahlak ve askerî yetenek gibi faktörler tümüyle değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Düşmanın birçok faktörden oluşan bu kompleks yapısının anlaşılabilmesi için uygulanan en etkili metot "Sistemlerin Sistemi (System of the Systems)" yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre düşman sistemi, altı alt sisteme -politik, askerî, ekonomik, sosyal, altyapı ve bilgi-(PAESAB)- ayrılarak incelenmelidir. Etki Odaklı Harekât konseptinde, düşmanı anlamak ve davranışlarını etkileyebilmek için Sistemlerin Sistemi yaklaşımı kullanılmaktadır.⁴³

Etki Odaklı Planlama: Geleneksel olarak planlamalar doğrusal yöntemlerle ve belirli bir sıraya göre yapılmaktadır. EOH'de ise geleneksel plânlama tekniklerinin yerini, mevcut durumun daha bütüncül bir şekilde, gerçek zamanlı planlanması ve değerlendirilmesi almıştır. Bu plânlama ve değerlendirme, eylemlerimizin etkisinin ve öneminin gerçek zamana yakın bir şekilde geri beslemesiyle desteklenmektedir.⁴⁴ Planlama sürecinde, öncelikle millî ve/veya koalisyon amaçları, müteakiben bu amaçların elde edilmesini sağlayacak askerî harekâtların hedefleri tespit edilir. Daha sonra tespit edilen hedeflerin gerçekleşmesine olanak sağlayan eylemler belirlenir. Etki Odaklı Planlama süreci, istenen Stratejik Hedefleri, başarılı bir şekilde etkilere dönüştürebilme ve daha sonra da bu etkileri yaratacak uygun eylemleri belirleyebilirle yeteneğine sahip olmalıdır.⁴⁵ Geleneksel planlama sürecinde, amaçlarla eylemler arasındaki bağlantı sezgisel yöntemlerle oluşturulmakta, dolayısıyla planlar daha çok sübjektif tahminler üzerine bina edilmektedir. Etki Odaklı Planlama'da ise bu bağlantı, bir karargâh çalışması sonucu yaratılması istenen etkilerin belirlenmesiyle sağlanmaktadır. Etkiler burada sadece köprü vazifesi görmemekte, aynı zamanda organizasyonlar arası işbirliğini inşa etmekte ve harekât etkinliğinin sürekli değerlendirilebilmesi için temel oluşturmaktadır.⁴⁶

Etki Odaklı İcra: Yaratılması istenen etkiler belirlendikten sonra, bu etkilerin oluşumunu sağlayan eylemler planlanır ve uygulanır. Fakat eylemler etki odaklı yaklaşımla belirlendiğinden, Etki Odaklı İcra'nın iki önemli avantajı ortaya çıkmaktadır. Birincisi, eylemler diğer ülke ve hükümet dışı organizasyonlarla koordine ve senkronize edilebilmektedir, ikincisi ise, Etki

⁴² United States Joint Forces Command Joint Experimentation Directorate EBO Prototyping Team, Effects-Based Approach to Multinational Operations, Concept of Operations (CONOPS) with Implementing Procedures (Version 0.90), y.y., 19 Aralık 2005, s. 1-1.

⁴³ A.e.

⁴⁴ United Kingdom Joint Doctrine and Concepts Centre, "A Multi-National Concept For The Planning, Execution & Assessment Of Future Military Effects Based Operations", **Discussion Paper, y.y., 4 Aug 2003., s.3.**

⁴⁵ A.e., s. 6.

⁴⁶ United States Joint Forces Command Joint Experimentation Directorate EBO Prototyping Team, Effects-Based Approach to Multinational Operations, Concept of Operations (CONOPS) with Implementing Procedures (Version 0.90), y.y., 19 Aralık 2005, s. 1-1.

**ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE
TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ**

Odaklı Değerlendirme sayesinde, yapılan planlarda daha sık düzenlemeler yapılması ve böylelikle planların daha az zarar görmesi imkânı yaratılmış olur.⁴⁷

Etki Odaklı Değerlendirme: EOH'nin uygulanması esnasında hem eylemlerin icrasının başarılı olup olmadığına, hem de etkilerin doğru yaratılıp yaratılmadığına yönelik değerlendirmeler yapılmaktadır. Bunun için; "işlemler doğru bir şekilde yapıldı mı?" ve "doğru şeyler mi yapıldı?" sorularının cevapları aranmalıdır. Böylelikle planlanan ve uygulanan hareket tarzlarının arzu edilen etkiyi yaratması için gerekli düzenlemelerin yapılmasına olanak sağlanır.

EOH yaklaşımının uygulanmadığı durumlarda "doğru şeyler mi yapılıyor?" sorusunun cevabı, ancak harekâtın belirli safhalarının geçilmesinden sonra doğru olarak verilebilecektir. Etki odaklı yaklaşımın uygulanması ise önceden tahmin etmeyi değil, ihtiyaç duyulan konularda düzenlemeleri esas almaktadır. Dolayısıyla etki odaklı planlar mükemmel olmayıp, uygulama sürecinde ve sürekli değerlendirmeler doğrultusunda gerekli düzenlemelere ihtiyaç duymaktadır.

Bahse konu prensiplerin pratikte uygulanmasını desteklemek amacıyla birçok işlem modeli geliştirilmiştir. Bu modellerin bir kısmı ise bazı NATO ülkeleri tarafından kullanılmaktadır. Burada kullanılan modelin tercih edilmesinin sebebi ise, çok uluslu harekâtlarda, operatif seviyede, her türlü coğrafi ortamda ve her çeşit kuvvet yapısında uygulanabilir olmasıdır.⁴⁸

Türk Silahlı Kuvvetlerinde Etki Odaklı Harekât konsepti:

NATO'da yürütülen dönüşüm çalışmalarının bir parçasını da "Karar Alma Sürecinin Dönüşümü" oluşturmaktadır. Gelecekte ağ merkezli harekât icra edebilecek kuvvetlerin karar alma sürecini daha etkin hale getirebilmek için Etki Odaklı Harekât konsepti geliştirilmeye başlanmıştır. EOH konseptini geliştirmeye yönelik uygulamalar 2000 yılında başlamış ve bugüne kadar dört tatbikat icra edilmiştir:

- (MNE)-01; 2000 yılında EOH kapsamında ABD'de icra edilmiştir. ABD, Almanya, Avustralya, Fransa, İngiltere, Kanada'nın katılımı ile icra edilen çalışmaya NATO katılmamıştır.
- MNE-02; 2002 yılında Harekât Ağı Değerlendirmesi (HAD) kapsamında ABD, Almanya, Avustralya, Fransa, İngiltere, Kanada ve NATO Transformasyon Komutanlığının katılımıyla ABD'de icra edilmiştir.
- MNE-03; 2004 yılında yine Etki Odaklı Planlama kapsamında NATO (tam kadro), ABD, Almanya, Avustralya, Fransa, İngiltere, Kanada'nın katılımıyla Almanya'da icra edilmiştir.
- MNE-04; 20 Şubat-17 Mart 2006 tarihleri arasında "Çok Uluslu Harekât Etki Odaklı Yaklaşım" kapsamında Türkiye'de bilgisayar destekli olarak icra edilmiştir.

İlk üç tatbikatta EOH Konsepti için hazırlanan CONOPS Versiyon 0.65 temel alınmıştır. Tatbikattaki sonuçlara dayanarak CONOPS Versiyon 0.70,

⁴⁷ A.e.,s. 1-2.

⁴⁸ A.e.,s. 1-2.

**ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE
TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ**

0.80 ve 0.90 hazırlanmıştır. En son hazırlanan CONOPS Versiyon 0.90'ın içeriği MNE-04 tatbikatında uygulanmıştır.

Katılımcı ülkeler Etki Odaklı Harekât çalışmalarını kendi yetenekleri doğrultusunda, plânlamalara esas teşkil edecek şekilde yapmakta, bu yönde teşkilatlarını değiştirmekte, uygulanacak usul ve yöntemleri geliştirmektedir. Buradaki temel düşünce, "Bu gücü zarar görmeden ve daha da önemlisi yeni düşmanlar kazanmadan nasıl kullanırım ve istenen millî hedeflere nasıl ulaşırım?" sorusuna cevap bulmaktır. Bu sebeple; Etki Odaklı Harekât Konsepti ile bu soruya cevap bulunabileceği düşünülmekte ve NATO da bu konseptin geliştirilmesini desteklemektedir. Konseptin NATO'da 2010 yılında uygulamaya konması beklenmektedir.

EOH konseptinin denenmesiyle ilgili ilk üç tatbikata katılmayan Türkiye, MNE-4 tatbikatında görev alabilmek için yoğun girişimlerde bulunmuştur. Tatbikatın yapılacağı yer konusunda belirsizliklerin hâkim olduğu bir dönemde, Türkiye'nin İstanbul'da yapılmasına yönelik talebini olumlu karşılayan NATO, TSK'dan 10 kişilik bir ekibin gözlemci statüsünde katılımına da onay vermiştir.

Tatbikatın planlanmasında daha sonra yaşanan gelişmeler, TSK'nın katılım oranını artırmıştır. MNE-4 için bir aylık bir süreç belirlenmesi, üç NATO karargâhının yoğun mesai ortamından ayrılarak tatbikata iştiraklerinin önünde engel teşkil etmiş, bunun üzerine 3'üncü Kolordudan 21 kişilik (18'i Türk) bir ekip listeye eklenmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri, Genelkurmay Başkanlığından bir Tümgeneral olmak üzere 19 subay ve NATO'da görev yapan 7 Türk subayı da tatbikata katılınca, 120 kişilik tatbikat kadrosu'nun 34'ünün TSK'dan oluşması gibi önemli bir sonuç elde edilmiştir. Bunun üzerine Genelkurmay Başkanlığı, MNE-4 içinde ele alınacak konseptler hakkında millî bilgi birikimi sağlamak amacıyla;

- Kara Kuvvetleri Komutanlığı tarafından Etki Odaklı İcra,
- Deniz Kuvvetleri Komutanlığı tarafından Bilgi Üstünlüğü (Information Superiority), Bilgi Yönetimi, (Knowledge Management), Sistemlerin Sistem Analizi (System of Systems Analysis) ve Müşterek Bilgi Ortamı (Collaborative Information Environment),
- Hava Kuvvetleri Komutanlığı tarafından Etki Odaklı Planlama,
- Harp Akademileri Komutanlığı tarafından Etki Odaklı Değerlendirme ve Sivil İşler Grubu (Civil Affairs Group),
- 3'üncü Kolordu Komutanlığı tarafından NATO Bilgi Harekâtı (Information Operations) konseptleri,
- Genelkurmay Bilgi Karar Destek Merkezi Başkanlığı tarafından ise Harp Oyunu ve Simülasyon Merkezi ile koordineli olarak Modelleme ve Simülasyon (Modelling and Simulation) sistemlerinin incelenmesini başlatmıştır.

Etki Odaklı Harekât konseptine yönelişimiz henüz çok yeni olduğundan, talimnamelerimizde bu konseptten hiç bahsedilmemekte, fakat kullanılan bazı ifade ve tanımlar konseptin özellikleriyle uyumaktadır.

Etki Odaklı Harekât konseptinin bir özelliği, arzu edilen son durumun elde edilmesi amacıyla, sadece askerî güç kullanmak yerine, millî güç unsurlarının uygun görülen kombinasyonunun kullanılmasını gerektirmesidir. Bu anlayış, harbin ve harekâtın tanımlarını değiştirmiştir. Harbin ve harekâtın tanımlardaki değişim, talimnamelerimize de yansımıştır.

**ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE
TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ**

Harp, 20'nci yüzyılın sonlarına kadar geçen dönemde, diplomatik yollarla halledilemeyen uyuşmazlıkların giderilmesi için bir devlet veya devletler grubunun diğer bir devlet veya devletler grubuna karşı millî güç unsurlarının⁴⁹ tamamı veya bir kısmıyla mücadele etmesi olarak tanımlanmış ve harp ile silahlı çatışmanın var olduğu bir ortam algılanmıştır.⁵⁰ Bu çerçevede harbin hedefi, diğer millî güç unsurlarıyla desteklenen askerî gücün hasım ülkenin askerî gücünü yok etmesi yoluyla millî menfaatlerin gerçekleştirilmesi olarak belirlenmiştir. Bu tanımlı destekleyecek şekilde ALTUĞ harbi, "barışçı ilişkilerin kesilmesi ile birlikte iki veya daha çok devlet arasında bir şiddet durumu",⁵¹ MERAY ise "Devletler Hukuku kurallarına uygun olarak devletlerarasında silahlı bir çatışma, bir çekişme"⁵² olarak ifade etmiştir. Buraya kadar açıklanmaya çalışılan şekliyle klasik manada harp yıpratma odaklıdır.

Fakat özellikle Soğuk Savaş ve sonrası döneme bakıldığında, meydana gelen çatışmaların birçoğu bilinen harp tanımının dışında kalmıştır. Bu dönemdeki askerî güçlerin savaş dışı ortamlarda da kullanılmasını gerektiren gelişmeler harp kavramının yeniden tanımlanmasını gerektirmiştir.

Günümüzde de harbin tanımı yapılırken, yine millî menfaatlerin gerçekleştirilmesi için bir devlet veya devletler grubunun diğer bir devlet veya devletler grubuna karşı millî güç unsurlarının tamamını veya uygun olanlarını kullanarak yaptıkları bir mücadele olarak ifade edilmektedir.⁵³ Fakat bu tanıma göre mücadelelerde kullanılacak olan millî güç unsurlarının kapsamı, niteliği ve biçimi değişmektedir. Yani askerî güç kullanımı ve silahlı çatışmanın olması gerekmemektedir. Zaten günümüzde, dünya kamuoyu ve uluslararası kuruluşların baskıları nedeniyle, devletler arası mücadeleler artık askerî olmaktan çok ekonomik, siyasî, kültürel, psikolojik ve teknolojik alanlarda cereyan etmekte olup, ekonomik harp, bilgi harbi, psikolojik harp ve teknolojik harp gibi kavramlar kullanılmaya başlanmıştır. Harbin siyasî maksadı; harbin hedefinin siyasî, ekonomik, psikolojik ve askerî güç kullanmak suretiyle elde edilmesi olarak tanımlanırken, harbin askerî hedefi de; bu siyasî maksadı gerçekleştirmek için düşman silahlı kuvvetlerinin etkisiz kılınması, bir kısmının yok edilmesi veya savaşa azim ve iradesinin yok edilmesi şeklinde ifade edilmiştir.⁵⁴ Dolayısıyla harbin, hasmın askerî gücünü ve fiziki yeteneğini yok etmeyi hedefleyen klasik yıpratma odaklı yaklaşımı içeren manası, hasmın azim ve iradesini kırmayı hedefleyen etki odaklı yaklaşımı da içerecek şekilde genişlemiştir.

Harekât ise; askerî güç unsurlarının barış, kriz ve savaşta icra ettiği faaliyetleri kapsamaktadır. Dikkat edilecek olursa harbin klasik manasıyla

⁴⁹ Millî güç: Millî menfaatleri gerçekleştirecek millî hedeflere ulaşılabilmesi için bir devletin kullanabileceği insan gücü, coğrafi, ekonomik, askerî, politik ve idari, psiko-sosyal ve teknolojik güçlerden oluşan maddî ve manevî unsurların toplamıdır.

⁵⁰ Genelkurmay Başkanlığı, TSK Müşterek Harekat Talimnamesi (MT 145-1), Genelkurmay Basım Evi, 2001, s.1-3.

⁵¹ Yılmaz Altuğ, **Devletler Umumi Hukuku (Barış, Harp ve Hava Hukuku)**, Hava Harp Okulu Yayını, İstanbul, 1968, s. 133.

⁵² Seha L. Meray, **Devletler Hukukuna Giriş**, C.2, Ankara, 1975, A.Ü.S.F. yayınları, s.469.

⁵³ Genelkurmay Başkanlığı, TSK Müşterek Harekat Talimnamesi (MT 145-1), Genelkurmay Basım Evi, 2001, s.1-3.

⁵⁴ Genelkurmay Başkanlığı, TSK Müşterek Harekat Talimnamesi (MT 145-1), Genelkurmay Basım Evi, 2001, s. 1-4.

**ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE
TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ**

harekâtın tanımı örtüşmektedir. Dolayısıyla dokümanlarda yer alan dokuz harp prensibinin aslında askerî harekât prensipleri olduğu görülmektedir. Bugünkü manasıyla harp, millî gücün diğer unsurlarının kullanımını da içerdiğinden, mevcut prensipler; harp prensipleri⁵⁵ ve harekât prensipleri⁵⁶ başlıkları altında yeniden düzenlenmiştir.⁵⁷

Yeni harp prensiplerinin içeriği, Etki Odaklı Harekât konseptinin özellikleriyle uyumludur. Örneğin Etki Odaklı Harekât konseptinin, düşmanın savaşı sürdürme azmini kırmayı amaçlaması (Yıpratma odaklı harplerde ise, düşmanın silahlı kuvvetlerini yok etmek hedeflenir.), harp prensiplerinden "Uluslararası Hukuka Göre Haklılık", "Uluslararası Politik Destek" ve "Kamuoyu Desteği" prensiplerinin sağlanmasını kolaylaştıracaktır.⁵⁸

"Güvenli Ortamın Şekillendirilmesi" prensibiyle, düşman veya muhtemel hedef ülkelere yönelik olarak, barıştan itibaren alınacak politik, ekonomik, psikolojik ve askerî tedbirlerin tespit edilmesi ve bunların uygulamaya koyulmasıyla dost ve istikrarlı ülkelere oluşan bir kuşak yaratılması ifade edilmektedir.⁵⁹ Etki Odaklı Harekât konsepti de barıştan itibaren diplomatik, bilgi, askerî ve ekonomik tedbirlerin alınmasıyla güvenlik ortamını şekillendirmeyi amaçlamaktadır.

"Nitelik üstünlüğü" prensibinden, askerî açıdan caydırıcılığın; silah sistemlerinde "Sayı Üstünlüğü" yerine "Etki Üstünlüğü" ile sağlanabileceği anlaşılmaktadır.⁶⁰ Etki Odaklı Harekât konseptinin temelinde de "Etki Üstünlüğü" yer almaktadır.

Son olarak, "Millî güç unsurlarının koordineli ve uygun kullanılması" prensibine göre: Millî gücün geliştirilmesi için millî güç unsurlarının birbirlerine sağlayacağı desteğin belirlenmesi ve unsurlar arasında sürekli bir koordinasyonun olması gerekmektedir. Millî güç unsurları arasındaki koordinasyon ve işbirliği ise, millî gücün dengeli bir şekilde geliştirilmesine imkân vermektedir. Millî güç unsurlarından bir kısmının gerektiğinde askerî gücün kullanımına tahsisi; ilgili kurum ve kuruluşlar arasında barıştan başlayarak kriz ve savaşta da devam edecek şekilde koordinasyon ve işbirliğini gerektirmekte, bu kapsamda sivil-asker işbirliği faaliyetleri önem kazanmaktadır. Etki Odaklı Harekât konseptine göre de, millî menfaatlerin elde

⁵⁵ Harp Prensipleri; Uluslararası Hukuka Göre Haklılık, Uluslararası Politik Destek, Kamuoyu Desteği, Güvenlik/Harp Ortamının Hazırlanması/Şekillendirilmesi, inisiyatif, Hedef, Millî Güç Unsurlarının Koordineli ve Uygun Kullanılmasıdır.

⁵⁶ Harekât Prensipleri; Hedef, Emir ve Komuta Birliği, Taarruz, Sıklet Merkezi, Kuvvet Tasarrufu, Manevra, Baskın, Emniyet ve Sadeliktir.

⁵⁷ Genelkurmay Başkanlığı, **TSK Müsterek Harekat Talimnamesi (MT 145-1)**, Genelkurmay Basım Evi, 2001.S. (1-7)-(1-11).

⁵⁸ İletişim alanındaki gelişmeler ve buna bağlı olarak, dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir olayın kısa sürede tüm dünya tarafından öğrenilmesi nedeniyle dünya kamuoyunun olaylar üzerindeki etkisi giderek artmaktadır. Bunun sonucu olarak herhangi bir ülkenin tek başına hareket etmesi güçleşerek, kamuoyu oluşturma ve politik destek bulma zorunluluğu ön plana çıkmıştır. Bu oluşumdan askeri harekât da etkilenmiş ve herhangi bir askeri harekâttan önce uluslararası destek ve kamuoyu oluşturmak zorunlu hale gelmiş, harekâtın uluslararası hukuka ve meşru müdafaa hakkına dayandırılması önem arz etmeye başlamıştır. A.e., s. (1-13).

⁵⁹ Genelkurmay Başkanlığı, **TSK Müsterek Harekat Talimnamesi (MT 145-1)**, Genelkurmay Basım Evi, 2001, s. (1-8).

⁶⁰ A.e.

**ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE
TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ**

edilmesi için barıştan itibaren millî güç unsurlarından uygun olanların bir karışımı kullanılmalıdır.

Sonuç

Etki odaklı yaklaşım ile TSK'nın sahip olduğu anlayış uyumlu olduğuna göre, vakit kaybetmeksizin; NATO bünyesinde icra edilen planlama, modelleme, simülasyon ve uygulamalarına katılarak konseptin geliştirilmesinde etkin rol alınması; gelecekte ihtiyaç duyulabilecek organizasyon değişiklikleri için şimdiden altyapının güncelleştirilmesi ve geleceğe yönelik planlar hazırlanmasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Etki Odaklı Harekâtlar, millî gücün ihtiyaç duyulan unsurlarının birlikte ve uyumlu kullanılmasını gerektirmektedir. Bu maksatla, düşman hakkındaki bilgilerin toplanması ve yaratılmak istenen stratejik, operatif ve taktik seviyelerdeki etkilerin tespiti aşamalarında millî gücün unsurlarının katılımının sağlanmasına yönelik düzenlemeler yapılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

Etki Odaklı Harekât konseptinin, insancıl hukuka uygun bir yaklaşım ortaya koyduğu da söylenebilir, insancıl hukuk, uluslararası hukukun uluslararası ya da iç silahlı çatışmalarda uygulanan ve tarafların uyması gereken kuralları düzenleyen dalıdır, insancıl hukukun iki amacı bulunmaktadır. Birincisi savaşa katılmayan ya da savaş dışı kalmış insanları korumaktır ki bunlar siviller, düşman eline geçen savaşçılar, hasta ve yaralılardır. İkinci amacı ise kullanılmasına izin verilen savaş araç ve yöntemlerini düzenlemektir. Böylece gereksiz acı ve orantısız güç kullanımı engellenebilecektir. Etki Odaklı Harekât konseptinde de düşmanı imha etmek yerine, onun savaşma azim ve iradesini kırmak amaçlanmaktadır. Bu maksatla, insancıl hukukun ilkelerini benimseyen TSK'nın da, gelecekte icra edeceği harekâtlarda Etki Odaklı Harekât konseptini uygulamaya ihtiyaç duyacağı değerlendirilmektedir.

23-24 Nisan 1999 tarihlerinde gerçekleştirilen NATO Washington Zirvesi'nde; İttifak'ın gelecekte yürüteceği askerî harekâtların, Soğuk Savaş dönemindeki planlama çalışmalarının temelini teşkil eden harekâtlardan daha küçük olacağı; bu harekâtların çok uluslu işbirliğini daha aşağı seviyelere kadar yayabileceği; birçok durumda 5'inci madde dışındaki harekâtların Ortaklar ve büyük olasılıkla ittifak üyesi olmayan diğer devletler tarafından tahsis edilecek kuvvetleri içereceği belirtilmiştir. Bu gelişmeler, özellikle birlikte çalışabilirlik alanında ittifaka yöneltilecek talepleri arttıracaktır. Tüm ülkelerin, savunma yapıları arasındaki farklılıklara rağmen İttifak'ın tüm misyonlarına adil bir katkıda bulunabilecek durumda olmaları önemlidir. Etki Odaklı Harekât konsepti ise çok uluslu harekâtlarda karşılıklı çalışabilirliği ve uyumu sağlayabilecek en gelişmiş yöntemleri kullanmaktadır.

2002'de icra edilen NATO Prag Zirvesi'nde, terörizm ve Kitle imha Silahları'ndan kaynaklanan tehditlerin Orta Doğu odaklı olduğu değerlendirilmesi yapılmış ve bunun engellenebilmesi için tedbirler alınması kararlaştırılmıştır. Bu maksatla Orta Doğu'ya yönelik birbirini tamamlayan Genişletilmiş Akdeniz Diyalogu ve İstanbul İşbirliği Girişimi başlatılmıştır. Bu girişimlerle, hem Avrupa'nın güvenliğinin güneyden desteklenmesi hem de NATO içinde enerji intikal yollarının emniyete alınması amaçlanmıştır. Türkiye'ye ise; Orta Doğu'nun güvenlik sorunlarıyla ilgilenme ve küresel terörizmle mücadelede en

**ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE
TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ**

etkin müttefik ülke olma misyonu verilmiştir. Türkiye, bölge ülkeleriyle olan ilişkilerini geliştirmek ve istikrarın oluşturulmasına yardımcı olmak maksadıyla bu girişimleri desteklemektedir. Bölgede istikrarın sağlanmasında sistemsel bir yaklaşım sergilenmesi gerektiği değerlendirilmektedir. Etki Odaklı Harekât konsepti, "Sistemlerin Sistemi" yaklaşımıyla en ideal seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye, NATO'nun gelecekte alan içi veya alan dışına yönelik politikalarda söz sahibi olabilmesi ve millî çıkarlarını gözetebilmesi için, Etki Odaklı Harekât konseptini uygulamaya ihtiyaç duyacaktır.

Prag Zirvesi'nde, yeni tehditlerden kaynaklanan yeni görevlerin icra edebilmesi için, birbirini tamamlayan üç alanda yeniden yapılandırma çalışmalarının yürütülmesi planlanmıştır. NATO'nun komuta, kuvvet ve yetenek alanlarında yeniden yapılandırılmasını etkileyen konseptler arasında Etki Odaklı Harekât konsepti de bulunmaktadır. Türkiye, NATO'nun askerî alanda yaşadığı dönüşüm sürecini zamanında görerek, bu dönüşüm içerisinde yer almak ve mümkün olduğu oranda yönlendirmek amacıyla NATO'daki faaliyetlere iştirak etmektedir. Dolayısıyla, Türk Silahlı Kuvvetlerinin NATO'ya olan katkısı, bu konseptin benimsenmesiyle daha da ileri bir seviyeye çıkarılabilecektir.

NATO'da Etki Odaklı Harekât konseptinin, NATO Mukabele Kuvveti (NRF) üzerinde uygulanması planlanmaktadır. 30 gün süreyle kendi kendine yeterli olan tugay seviyesinde bir kara unsuru, günde 200 sorti üretebilecek bir hava unsuru ve NATO görev kuvveti seviyesinde bir deniz unsurundan oluşturulan müşterek ve birleşik yapıya sahip NRF kuvvetlerinin; krizlere müdahale, barışı destekleme, terörizm ile mücadele ve ambargo harekâtlarında kullanılması planlanmaktadır. Geleceğin muharebelerinde, NRF kuvvetlerine benzeyen, küçültülmüş kuvvet yapılarına ihtiyaç duyulacağı düşünülmektedir. NATO'ya üye birçok ülke, silahlı kuvvetlerini bu doğrultuda dönüştürme yolunda çalışmalara başlamıştır.

Önüne çıkan fırsatları değerlendirerek, bir taraftan komşu ülkelerle olan ilişkileri geliştirmeyi, diğer taraftan da AB üyeliği ile ekonomik ve siyasî birlik içinde olmayı hedefleyen Türkiye için NATO, önemini korumaya devam etmektedir. Dolayısıyla NRF'nin kuruluşuna aktif destek sağlamış bir ülke olarak Türkiye'nin, gelecekte NATO'nun icra edeceği harekâtlarda da önemli roller alabilmesi için, Etki Odaklı Harekât konseptini bir yandan NATO içerisindeki geliştirilmesi çalışmalarında daha aktif olması, diğer yandan da millî çalışmalarına hız vermesinin gerekeceği değerlendirilmektedir.

21'inci yüzyılda Türkiye'nin güvenliği, bölgesel ve küresel güvenlik ile bir bütünlük oluşturmaktadır. Türkiye, bu yüzyılda Ulu Önder Mustafa Kemal ATATÜRK'ün çağdaş uygarlık düzeyine erişme hedefine her zamankinden daha çabuk ulaşmalıdır. Bu hedefe aynı zamanda Türk Silahlı Kuvvetlerinin en gelişmiş harekât konseptlerini benimsemesi ve uygulaması ile katkı sağlanabilecektir. Türk Silahlı Kuvvetleri bilimsel ve teknolojik gelişmelerin bir öncüsü olarak Etki Odaklı Harekât konseptini en iyi uygulayan çağdaş bir ordu olarak bölgesinde ve dünyada bir istikrar unsuru olmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

ALTUĞ, Yılmaz **Devletler Umumi Hukuku (Barış, Harp ve Hava Hukuku)**, Hava Harp Okulu Yayını, İstanbul, 1968. ANDERS, Curt, **Fighting Airmen**, New York, Putnam, 1966.

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, Cilt II, Ankara, AAM yayınları, 1959, s.76.

BARTLOW, Gene S. "The Operator-Logistician Disconnect", *Aerospace Power Journal*, Fall 1988, (Çevrimiçi), <http://72.14.203.104/search?q=cache:WTsSW8lhSsOJ:www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/apj/apj88/bartlow.html, 12 Mart 2006>.

BATSCHLET, Ailen W. "Effects-based operations: A new Operational Model?",

Strategy Research Project, 9 April 2002 <www.iwar.org.uk/military/resources/effect-based-ops/ebo.pdf>.

BEAGLE, T. W. **Effects-Based Targeting: Another Empty Promise?**, Maxwell

Air Force Şase, Alabama, Air University Press, 2000.

BİRCHMEIER, Joseph F. "The Reliability of VVarden's Theory on the Use of Air Power", 5 Ocak 2006. <www.stormingmedia.us/60/6002/A600283.htm>.

BURLINGAME, Roger General. Billv Mitchell' Champion of Air Defense, New York, McGraw-Hill, 1952.

COOKE, Donald For Conspicuous Gallantry: VVinnners of the Medal of Honor, Maplewood, NJ C.S. Hammond, 1966.

CLAUSEVİTZ, Cari von **On War**, Çev. Michael Howard ve Peter Paret, New Jersey, Princeton University Press, 1976.

DEPTULA, David A. **Effects-Based Operations: Change in the Nature of Warfare**, Arlington, Aerospace Education Foundation, 2001.

DOUHET, Guilio **The Command of the Air**, Çev. Dino Ferrari, Washington D.C., US Government Printing Office, 1983.

EARLE, Edward M. **Makers of Modern Strategy: Military Thought from**

Machiavelli to Hitler

, Princeton, Princeton University Press, 1943.

ECCLES, Henry E. **Logistics in the National Defense**, Harrisburg Pa., The Stackpole Company, 1959.

"Effects-based Operations", **Vtfhite Paper (Draft)**, y.y., 11 Feb 2003.

ELTING, John R. **The Superstrategists: Great Captains. Theorists, and Fighting Men Who Have Shaped the History of VVarfare**. New York, Scribner's Sons, 1985.

FADOK, David S. J. BOYD, J. VVARDEN, **Air Power's Quest for Strategic Paralysis**, Maxwell AFB, Alabama, Air University Press, Aralık 1995.

FLUGEL, Raymond R. **United States Air Power Doctrine: A Study of the Influence of VWilliam Mitchell and Giulio Douhet at the Air Corps Tactical School 1921-1935**, Norman, University of Oklahoma, 1966.

Genelkurmay Başkanlığı, **TSK Müşterek Harekat Talimnamesi (MT 145-1)**, Genelkurmay Basım Evi, 2001.

HANDEL, Michael I. **Master of War: Classical Strategic Thought**, 3'üncü baskı, Oregon, Frank Cass Publishers, 2001.

HAYES, Richard S. IVVANSKİ, "Analyzing Effects Based Operations (EBO), Workshop Summary", PHALANX. *The Bulletin of Military Operations Research.*,

**ETKİ ODAKLI HAREKÂT KONSEPTİNİN TARİHİ GELİŞİMİ, KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE
TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİNDEKİ YERİ**

Vol. 35, No. 1 <<http://www.mors.org/meetings/ebo/ebojDhalanx/>>.

HUGGINS, VWilliam S. "Deterrence After The Cold War: Conventional Arms And The Prevention Of War", Airpower Journal, Summer 1993 <<http://72.14.203.104/search?q=cache:oYHkbVpwOJkJ:www.airpower.maxwell.af.mil/airchronicles/apj/huggins.html>>

KEEGAN, John A. VVHEATCROFT, **Vtfho's Who in Military History: From 1453 to the Present Day**. New York, VWilliam Morrow, 1976.

MERAY, Seha L. **Devletler Hukukuna Giriş**, C.2, Ankara, A.Ü.S.F. yayınları, 1975.

METS, David R. **The Air Campaign: John Warden and the Classical Airpovver Theorists**, Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Pres, Nisan 1999.

MITCHELL, VWilliam VVinged Defense: The Development and Possibilities of Modern Airpovver—Economic and Military, New York, Dover Publications, 1988.

SHELLING, Thomas C. **Arms and Influence**, Nevv Haven, Yale University Press, 1966.

U.S. Centennial of Flight Commission, "Strategic and Tactical Bombing", (Çevrim içi)

<http://www.centennialofflight.gov/essay/Dictionary/bombing/DI124.htm>, 12 Aralık 2005.

U.S. Centennial of Flight Commission, "The Prophets: Advocates of Strategic Bombing", (Çevrimiçi)

[http://72.14.203.104/search?q=cache:NNjrGcAQncwJ:www.](http://72.14.203.104/search?q=cache:NNjrGcAQncwJ:www.centennialofflight.gov/essay/Air_Power/Prophets/AP11.htm)

[centennialofflight.gov/essay/Air_Power/Prophets/AP11.htm](http://72.14.203.104/search?q=cache:NNjrGcAQncwJ:www.centennialofflight.gov/essay/Air_Power/Prophets/AP11.htm), 12. 03. 2006.

RUMSFELD, Donald H. **Ouadrennial Defense Review Report**, Washington, Government Printing Office, 2001.

SLESSOR, J.C. **Air Power and Armies**, London, Oxford University Press, 1936.

TZU, Sun **The Art of War**, Çev. Samuel B. Griffith, New York, Oxford University Press, 1971.

WARDEN John A. III, "Strategic VVarfare: The Enemy as a System", **Concepts in Airpovver for the Campaign Planner**, Ed. Albert U. Mitchum, , Maxwell AFB, Alabama, Air Command and Staff College, 1993.

VVEST, Scott D. **Warden and the Air Corps Tactical School**, Maxwell Air Force Base, Alabama, Air University Press, 1999.

United States Air Force, Air Combat Command, "Effects-Based Operations", White Paper, Langley AFB, VA, ACC/XP, May 2002 <[https://wwwmil.acc.af.mil/xp/xps/](https://wwwmil.acc.af.mil/xp/xps/Web%20Page%20Items/EBO%20Items/ACC%20EBO%20WHITE%20APER%20SIGNED2.pdf)

[Web%20Page%20Items/EBO%20Items/ACC%20EBO%20WHITE%20APER%20SIGNED2.pdf](https://wwwmil.acc.af.mil/xp/xps/Web%20Page%20Items/EBO%20Items/ACC%20EBO%20WHITE%20APER%20SIGNED2.pdf)>.United Kingdom Joint Doctrine and Concepts Centre, "A Multi-National Concept For The Planning, Execution & Assessment Of Future Military Effects Based Operations", Discussion Paper, y.y., 4 August 2003.

United States Joint Forces Command Joint Experimentation Directorate EBO Prototyping Team, Effects-Based Approach to Multinational Operations, Concept of Operations (CONOPS) with Implementing Procedures (Version 0.90), y.y., 19 Aralık 2005.